

Orhan Bursalı

Bilim ve Siyaset

Harika uçan ekonomi ile köşeyi dönme hayali

Ekonominin nasıl gittiğini merak merak ettiğinizde, ISO'nun son açıkladığı Türkiye'nin 500 büyük şirketine bakacaksınız. Kim ne kâr etmiş, birinci kim değil, üretimin teknoloji yapısına bakıyorum. Bu bize ekonominin geleceği var mı yok mu, nereye gidiyoruz konusunda temel fikir veriyor.

Burada bakacağım nokta, ilk 500'de **düşük - orta ve yüksek teknoloji üretimlerinin payları** nedir? Bu rakamlar gidişatı gösterir. Çünkü bu paylar, değeri - ederi yüksek üretim mi yapıyorsunuz, yoksa emeğe dayalı üretim mi ağırlıkta, temel fikir veriyor.

Ucuz ve emek sömüren ekonomi

Şimdi oranlara bakalım: **Yüksek teknoloji** üretimi: 2015: yüzde 3.4; 2017: yüzde 3.7 ve 2017 yüzde 3.6

Yani katma değeri yüksek leri teknolojilere dayalı üretimde gelişme umudu yok gibi. Yıllardır böyle, ekonomi kabuk değiştiyor! ISO Yürütüm Kurulu Başkanı **Ensal Bahçivan**: "Sanayimiz herüz bu vizyonun uzağında."

Sanayiye **orta-düşük teknoloji yoğunluklu üretim biçimi** hâkim: **yüzde 39.9**... 2015'de bu oran yüzde 39 ve 2016'da yüzde 39.3 idi. Orta düşük teknoloji üretim yapısı artarak yükseliyor!

Orta düşük teknoloji yapıya **düşük teknoloji** eşlik ediyor 2017 oranı **36.2**. 2016 değişik mi, 37.4. 2015: 38.9. Yani üç yıl içinde yüzde 3'lük bir azalma ancak.

Yüzde 76.1. ucuz ekonomi

Ama orta - düşük ile düşük teknoloji yoğunluklu bir ekonomik yapının toplamı, **bize temel fikri veriyor: 2017'de bu ikisinin toplamı: Yüzde 76.1**... İşte ekonominin adeta değişmeyen **ana gövdesi**. Yani beylik bir deyimle makama üretmeye devam!

Bu yapı ancak **emek üzerinde çok ağır bir sömürü** ile sürdürülebilmekte. Bu nedenle grevler bastırılmakta, OHAL'lerle yasaklanmakta! Bunu yapmasalar, ihracatçı dışarda rekabetçi olamayacak. Fiyat kırma zorunda kalacak, o zaman da kâr edemeyecek veya kâr azalacak, böylece işini büyütemeyecek veya iflas edecektir.

Yoksul ekonomilerin başlıca göstergesidir bu ekonomik yapı. İthalatı hep yüksektir. İhracat rekor kırar, ama ithalat daha büyük rekor kırar!

Bir de **orta-yüksek teknoloji** üretim var: Payı 20.2... Üç yıldır burada da anlamlı bir yükseliş yok: 2015: 18.9, 2016:19.5.

Bu arada **ARGE** yapan kuruluşların sayısı da veriliyor: 254! Yani yansının ARGE ihtiyacı yok! Üretimdeki satışlar açısından ARGE payı (harcaması) tabii ki düşük: 0.53! Topu topu 3.4 milyar TL harcama yapmışlar!

İkinci 500'de durum daha kötü

Peki en büyük ikinci 500 şirket arasında durum ne? Daha kötü, berbat!

Bu şirketlerin teknoloji yoğunluğuna göre üretim yapılarına bakacak olursak, **düşük teknoloji yoğunluklu şirket oranı yüzde 46.2**. Önceki yıla göre 2 puan artmış üstelik!

Orta - düşük teknolojik şirketlerin payı 3.1 azalarak 27.2 olmuş.

Orta - yüksek teknolojik sanayinin payı yüzde 2.2 artarak 23.4'e yükselmiş.

Dikkat: İkinci 500 şirkette, yüksek teknolojik sanayinin payı azalmış: 4.3 iken 2017'de 3.1'e düşmüş.

On yıllarca düzelmez

Türkiye ekonomisi daha on yıllarca düzelmez. Çok çok radikal değişimleri tetikleyecek önlemler alınması gerekir. Bu da öyle birkaç yılda olabilecek bir şey değil. Böyle bir mucize görülmemiş.

Bir nokta daha: İmalat sanayinin cari fiyatlarla milli gelir içindeki payını da büyütemeyen bir siyaset var: yüzde 17.5, 1998: 22.3 iken, 2003'te 17.1'e iniyor. 2018'de, yani 16 yıl içinde yerinde sayıyor. Geçen yıl 17.5 olmuş.

Ekonominin çarklarını döndürmek için, yeni üretim için yüksek ithalat yapmak zorundasız. Üretimizi, yeni kaynaklardan sağlayan ürünlerle sürdürüyorsunuz... Paranız yok, yatırım için o "kahrolası, ekonomimizi batırmaya çalışan dış düşman"ın parasına muhtaçsınız. Sadece parasına mi! Teknolojisine, hammaddesine, ara malına! Fikrinel!

Dolayısıyla durmadan, sürekli 50 milyar doların üzerinde cari açık veriyorsunuz. Borçlanıyorsunuz daha yüksek miktarlarda ve ekonomiyi sürdürülemez duruma sokup kriz veriyorsunuz. Dolar, fiyatlar, enflasyon.

İMF kapısını çalar mıyız? Bence hayır, en kestirme yol bedelini halka ödetmek. Zaten halk da ödemeye hazırdır. Sorun yok.

Erdal
Bahçivan

İSTANBUL Sanayi Odası (İSO) Başkanı Erdal Bahçivan, 2017 yılına ilişkin **İSO İkinci 500** Büyük Kuruluşu Araştırması'na yönelik yaptığı açıklamada, "2016'nın ardından 2017'de küresel ekonominin güçlü bir toparlanma evresine girerek ihracatımızı desteklemesi, bunun yanında kamunun da büyük desteğiyle iç talep ve yatırımlardaki canlanma, **İSO İkinci 500**'ün performansına

Bahçivan: Bu yıl kur baskısı büyük

net bir biçimde yansımıştır. 2017'de İkinci 500'ün üretimden satışları yüzde 30.9 artış ve yüzde 17 reel büyüme ile son yılların en güçlü artışlarını kaydederken ihracatını da yüzde 16.9 artırarak Türkiye'nin genel ihracat artışının üzerinde bir performans sergilemiştir" dedi.

Bahçivan, 2017 sonuçlarının, ikinci 500'ün karlılık anlamında da son yılların en olumlu performansına işaret ettiğini kaydederek şöyle devam etti: "2017 yılındaki son

yılların en başarılı ve devrim niteliğindeki finansal inovasyonu olarak gördüğümüz Kredi Garanti Fonu (KGF) mekanizmasının katkısıyla KOBİ'lerimizin finansman imkanlarında ciddi bir artış yaşandı. Fakat bu yıl sanayici özellikle faiz ve kurlardaki yüksek boyutlu dalgalanmanın baskısını daha fazla hissetmektedir. Bu da sanayiciler açısından finansman yükünün giderek ağırlaştığını göstermekte ve karlılıkların sürdürülebilirliği konusunda endişe yaratıyor."

SATIŞ VE KÂR İYİ PEKİ FİNANSMAN ABD FAİZ ARTIRIRKEN diğerleri düşürebilir mi?

ISO'nun İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu araştırmasına göre firmalar satış ve kârda çok iyi bir performans yakaladı ama finansman yükü de yüzde 40 arttı

2016 Türkiye ekonomisi için kötü bir yıldır. 2017 ise kötü başlama- sına rağmen KGF gibi finansman destekleri ve geçici vergi indirimlerinin etkisiyle işletmeler için iyi bir yıl oldu. Rakamlar öyle söylüyor. **İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO)** yaptığı büyük sanayi kuruluşları araştırmaları çok değerli bilgiler içerir. İSO, mayısta, "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" araştırmasını açıklamıştı. Satış ve kâr rakamları sanayi kuruluşlarının son yılların en iyi performansını yakaladığını göstermişti. Bu hafta açıklanan ikinci 500 rakamları da benzer sonuçları ortaya koydu.

Kârda % 67 artış

Buna göre geçen yıl satışlar yüzde 31 ve kâr ise yüzde 67 artmış. İhracatta ise yüzde 17'lik bir artış var. Bu rakamlar şaşırtıcı değil. Yüzde 7.4 büyüyen bir ekonominin bilançoları da böyle olmalıydı. Ama mesele bundan sonra ne olacağına? Geçen yılın parlak rakamlarının arasında endişe yaratan bir veri de vardı. Firmaların faaliyet kârının yüzde 40'tan fazlası finansman giderlerine, yani borç faizine gitmiş. Bu yıl ise finansman yükü daha da ağırlaşacak. Çünkü kısa ve orta vadeli borçlanma ya da yenileme daha yüksek faizlerle yapılıyor.

İSO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal

Servet Yıldırım

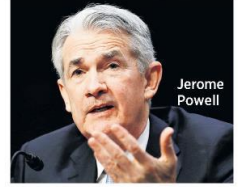
EKONOMİNİN HALLERİ

Bahçıvan, "Bu yıl sanayici özellikle faiz ve kurlardaki yüksek boyutlu dalgalanmanın baskısını daha fazla hissediyor. Bu da kârlılıkların sürdürülebilirliği konusunda endişe yaratıyor" dedi.

Geçen yıl Bahçıvan'ın "devrim niteliğindeki finansal inovasyon" olarak tanımladığı KGF ile kötü bir başlangıcı mutlu sona çevirebilmiş. Bu yıl ise henüz şapkadaki çıkmış bir tavşan yok. Aksine daha yüksek faiz, daha değersiz Türk Lirası, daha yüksek enflasyon, daha düşük kredi notu ve daha yüksek risk primi var. Bu ise sanayi firmaları için artan finansman ve üretim maliyeti demek.

Türkiye'de faizi aşağı çekmenin önünde iç engeller kadar dış faktörler de var. Dış faktörler listesinin başında ise ABD Merkez Bankası'nın (Fed) ne yapacağı bulunuyor. Fed Başkanı Powell bu hafta ABD senatosunda konuştu. Piyasaların merakla beklediği bir konuşmadı ama çok fazla yeni bir şey söylemedi. Faiz artışlarının kademeli devam etmesi gerektiğini vurguladı. Hem iyi, hem de kötü haber. Kötü çünkü faiz artışları sürecek. İyi çünkü faizler hızlı değil kademeli artacak.

Amerikan Merkez Bankası'nın ne yapacağına dair senaryo çok ama en fazla rahbet görünene göre Fed yılın geri kalan döneminde faizleri iki defa artıracak. Böylece her çeyrekte bir, çeyrek puanlık artış yapmış olacak. Çeyrek başına çeyrek puan artış eğilimi gelecek yılın ilk yarısında da seyredebilir, Fed'in faiz artırdığı bir ortamda diğer merkez bankalarının faiz indirmesi çok kolay olmayacak. Çünkü ülkeler arasındaki faiz farkının

Jerome Powell

ABD lehine değişmesi demek diğer ülkelerden ABD'ye sermaye kayması demek. Özellikle dış ekonomilerin işi gittikçe zorlaşıyor. Ya daha düşük kaynak girişine ve dolayısıyla daha düşük büyümeye razı olacaklar. Ya da dışarıdan para çekebilmek için getiriye normalde olması gerekene göre daha yüksek tutmak zorunda kalacaklar. Bu tabloyu değiştirecek olan gelişme ticaret savasları ve yüksek gümrük vergilerinin etkisiyle küresel ekonomik görünümün bozulması ve Amerikan ekonomisindeki toparlanmanın sektöre uğramasıdır. Bu da bizim için farklı sorunlar yaratır.

Ar-Ge mi? O da ne?

ISO 500 araştırmaları her yayımlandığında aynı soruyu soruyoruz: Sanayi 4.0'a bu firmalarla mı geçeceğiz? 500 milyar dolarlık ihracat hedefine bu üretim yapısıyla mı ulaşacağız?

İkinci 500'deki firmaların sadece 188'i araştırma ve geliştirme yapıyor. Firmalar, Ar-Ge (Araştırma ve Geliştirme) için satışlarının yalnızca yüzde 0.45'ini ancak harcamışlar. Belki 2016'ya göre yüksek bir artış

oranı yakalanmış olabilir ama yüzde 0.45 gelecek için çok fazla umut vermiyor.

Sorun ilk ya da ikinci 500'ün değil genel bir sorun. Türkiye OECD ülkeleri arasında Ar-Ge harcamalarının milli gelire oranında son 6'ncı. Bizden daha kötü durumda olan Güney Afrika, Slovakiya, Romanya ve Şili ve Meksika var. Ornek aldığımız ülkeler ise bizim iki katımız ya da daha yüksek oranlara sahip.

ÇALIŞANLARIN MAAŞI DA ARTTI

2017 yılındaki istihdam teşviklerinin de etkisiyle İSO İkinci 500'ün istihdamı yüzde 4,4 yükselirken, ödenen maaş ve ücretlerdeki artış da yüzde 14,2 olarak gerçekleşti.

CİRO ARTIŞLARI, EN BÜYÜKLERİ GEÇTİ

İKİNCİ BÜYÜK 500 kâr edip faize yatırdı

İstanbul Sanayi Odası, Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' 2017 araştırmasını açıkladı. Listenin ilk sırasında 309,4 milyon liralık üretimden satışla Oğuz Gıda yer aldı. Araştırmada ikincilik 309,2 milyon TL üretimden satışlarıyla Zeki Mensucat'ın olurken, üçüncü sırada ise 308,3 milyon TL ile S.S. Marmara Zeytin yer aldı. Araştırmaya göre, İSO İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun 2016 yılında 82,2 milyar TL olan üretimden satışları, 2017 yılında yüzde 30,9 artarak 107,6 milyar TL'ye yükseldi. İkinci 500 kuruluşlarının, "üretimden satışlar" ile "esas faaliyet kârı" gibi temel bazı para-

metrelerde, aynı mayıs sonunda açıklanan İSO 500 kuruluşlarındaki gibi iyi bir performans sergiledikleri görüldü.

İkinci 500'ün kârlarındaki artışa rağmen aynı İSO 500'de olduğu gibi sanayi kuruluşlarının ağır bir finansman yükü altında olduğunu gösterdi. Çünkü bu şirketler, faaliyet kârının yüzde 42,8'ini finansman giderine aktardı. Araştırma sonuçları, şirketlerin borç yükünün arttığını da ortaya koydu. 2016'da 36,1 milyar lira olan toplam mali borçlar yüzde 50,9 artarak 54,5 milyar TL'ye ulaştı. TL cinsinden borçların artmasında, Kredi Garanti Fonu destekli kredilerin varlığı da etkili oldu.

İşte ikinci 500'den veriler:

- İkinci 500, esas faaliyet kârından vergi öncesi kâr ve zarar toplamına kadar çok iyi bir performans gösterdi.
- En dikkat çeken gösterge, kârlardaki sıçrama oldu. İkinci 500 şirketlerinin kâr ilk 500'ü geçti.
- 2017 yılında İkinci 500'de faaliyet kârı yüzde 43,9, faiz, amortisman ve vergi öncesi kâr (FAVÖK) yüzde 49,3, vergi öncesi kâr ve zarar toplamı ise yüzde 67,2 büyüdü.
- Sevindiren verilerden biri de AR-GE harcamalarındaki artış. İkinci 500, AR-GE harcamalarını yüzde 68,5 artırdı, 488,5 milyon liraya çıkardı.
- İkinci 500, ihracat artışında iyi seyir izledi. İkinci 500 şirketlerinin ihracatı yüzde 16,9 artarak 8,9 milyar dolara yükseldi.

İKİNCİ 500'Ü GIDA SEKTÖRÜ UÇURDU

NEVZAT ORBAY / İSTANBUL

İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) İkinci Büyük 500 Sanayi Kuruluşu Araştırması'na 22 milyar liralık üretimden satışla Gıda sektörü damga vurdu.

Gıda sektörü üretimde ağırlığını artırıyor. **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** tarafından açıklanan 'İkinci Büyük 500 Sanayi Kuruluşu Araştırması'na göre toplamı 107,6 milyar lirayı bulan üretimden satışlardan en büyük payı 22 milyar 17 milyon lira ile gıda sektörü aldı. Gıdayı 17 milyar 192 milyon lira ile tekstil, 8 milyar 855 milyon lira ile ana metal sanayii takip etti.

ŞİRKETLERDEN AR-GE ATAĞI

Sanayicilerin Ar-Ge ve inovasyona verdikleri önem listeye yansdı. Listede yer alan şirketlerin Ar-Ge harcamaları yüzde 68,5 artarak 488,5 milyon dolara yükseldi. Harcamaların üretimden satışlara oranı yüzde 0,35'ten yüzde 0,45'i buldu. Ar-Ge yatırımı yapan firmaların

sayısı ise 177'den 188'e çıktı.

ULAŞIM SEKTÖRÜ DE ÖNE ÇIKIYOR

Ar-Ge harcamalarında öne çıkan sektörler 142,5 milyon lira ile diğer ulaşım taşıtları, 85,9 milyon lira ile motorlu kara taşıtları, 36,2 milyon lira ile makine ve ekipman olarak sıralandı.

RAKAMLAR UMUT VERİCİ

Verileri olumlu bulan **İSO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, "Ar-Ge yapan firma sayısının 188'e çıkması ve Ar-Ge harcamalarının 2016'ya göre yüzde 68,5 artarak 488 milyon liraya gelmesi umut verici" dedi.